

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2023.67.241-251>

УДК 725.82(035.5)

Куцевич Вадим Володимирович,

доктор архітектури, професор,

завідувач кафедри архітектурного проектування цивільних будівель і споруд,

Київський національний університет будівництва і архітектури

kutsevych.vv@knuba.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0001-6128-7410>

ПРИЙОМИ ПРОСТОРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ СУЧАСНИХ ТЕАТРІВ

Анотація: Закон України «Про театри і театральну справу» від 31.2005р.№2605-IV[1], направлений на вирішення проблем розвитку театральної інфраструктури, охоплює питання проектування і будівництва театрів з метою забезпечення населення об'єктами культури. Виходячи з основних положень Закону у статті розглядаються новітні підходи до сценографії театрів за допомогою просторової трансформації сцени та зали для глядачів у контексті розвитку демонстраційного та глядацького комплексів сучасного театру.

З історії архітектури відомо, що у період авангарду 20-30 років ХХ сторіччя стародавні античні театральні традиції отримали друге народження. Прикладами можуть слугувати проєкт «Тотальтеатру» (архіт. В.Гропіус), а також конкурсний проєкт «Театру масового музичного дійства у Харкові» (архіт. брати В., Л. та О.Весніни). В цих проєктах були закладені основи організації гнучкого планування шляхом просторової трансформації, які на сьогодні не втратили актуальності.

В статті розглядаються і аналізуються різноманітні сучасні прийоми трансформації театального простору: видове розкриття для глядачів стін зали та моделі трансформаційних схем («сцена+амфітеатр»; «сцена оточена амфітеатрами», «амфітеатр, сцена, амфітеатр», «сцена-ринг»), «зала баз крісел і сцени». Також наводяться можливості застосування технологічного устаткування у театральних залах, різноманітних комбінацій місць для глядачів на основі трансформації (ручної і напівавтоматичної) і т. ін.

Вивчення автором закордонного досвіду та проведене пошукове проектування дало змогу рекомендувати архітекторам застосовувати новітні сценографічні прийоми, які базуються на впровадженні архітектурно-просторової концепції зали для глядачів–трансформера «Black box». Такі зали–трансформери мають базовий набір різних варіантів можливих трансформацій глядацьких місць та сцени.

Ключові слова: архітектурно-планувальна організація театрального простору; прийоми просторової трансформації; театр; сцена; зала для глядачів; функціональна гнучкість приміщень.

Постановка проблеми. Трансформації в макромасштабній категорії культури визначають нове ставлення до проблеми просторової організації суспільства. Актуальність дослідження обумовлюється тим, що відродження української культури та, зокрема розвиток театрального мистецтва вимагають формування сучасних театрів. Архітектурна типологія цих об'єктів має стати гнучкою системою для відповідного реагування на усі зміни у соціальній, економічній та культурній політиці України [2–5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Нова культурна політика щодо розвитку театрів здійснюється згідно з Законом України «Про театри і театральну справу» від 31.05.2005р. № 2605–IV (зі змінами 2006 – 2022 рр.). За цими напрямками видані державні нормативні акти, посібник з проєктування театрів, книги В. Савченка, Г. Зеньковича, В. Проскуракова, В. Абизова та В. Куцевича, Michal Hammond, дисертації (М. Савченка, Р. Савчака, І. Гуменник), наукові публікації А. Карра, В. Куцевича, І. Гуменник, D. Fischer та ін.

Мета дослідження. Виявити і проаналізувати сучасні напрямки у проєктуванні театрів, які нададуть можливість змінення форми спілкування акторів і глядачів.

Методи дослідження. У дослідженні застосовувались загальні наукові методи, які включають огляд вітчизняної та зарубіжної літератури з питань театральної справи, узагальнення досвіду проєктування, будівництва та експлуатації театрів, ознайомлення з нормативною базою їх проєктування, проведення пошукового проєктування і емпіричні методи: опис, спостереження та порівняння.

Основна частина. З історії архітектури відомо, що архаїчні і розвинуті форми відкритих амфітеатрів до сих пір мають вплив на архітектурні рішення театрів. Перші видовищні споруди первісно були пов'язані з їх розташуванням на схилах пагорбів. Амфітеатри Стародавньої Греції були доповнені в епоху Стародавнього Риму новими структурними елементами. Одночасно відкриті амфітеатри відійшли на другий план у результаті будівництва римлянами наземних критих споруд. Так, у XVI ст. під впливом стародавніх споруд був створений театр «Олімпіко» Андреа Палладіо у Вінченце, вже критою спорудою, яка стала основою еволюції видовищних будівель і споруд [6].

Амфітеатр, як і закритий театр із сценічною коробкою відображав в архітектурі різні концепції сценографії. В епоху авангарду відбулося

відродження античної театральної традиції. У 1927 р. німецький режисер Е. Піскатор разом з архітектором В. Гропіусом запроектували «Тотальтеатр» у Берліні, в якому були закладені різні схеми трансформації. Новий театр епохи авангарду був направлений проти традиції барокового театру з сценічною коробкою, в якій вибудувався ілюзійний простір. Майстри авангарду відмовились від цієї традиції на користь театрального дійства, яке спливає на очах у публіки. Сцена і місця для глядачів були розраховані на трансформацію. Ці ідеї сповідували видатні режисери В. Мейерхольд, М. Рейнгардт та Л. Курбас [7]. З'явилися рішення, в яких архітектори (К.Мельніков, брати В.,Л. та О.Весніни), передбачали збільшення залів для глядачів за рахунок об'єднання їх з додатковим простором, або, навпаки, зменшення їх шляхом поділення стінами, які трансформуються (Рис.1) [8].

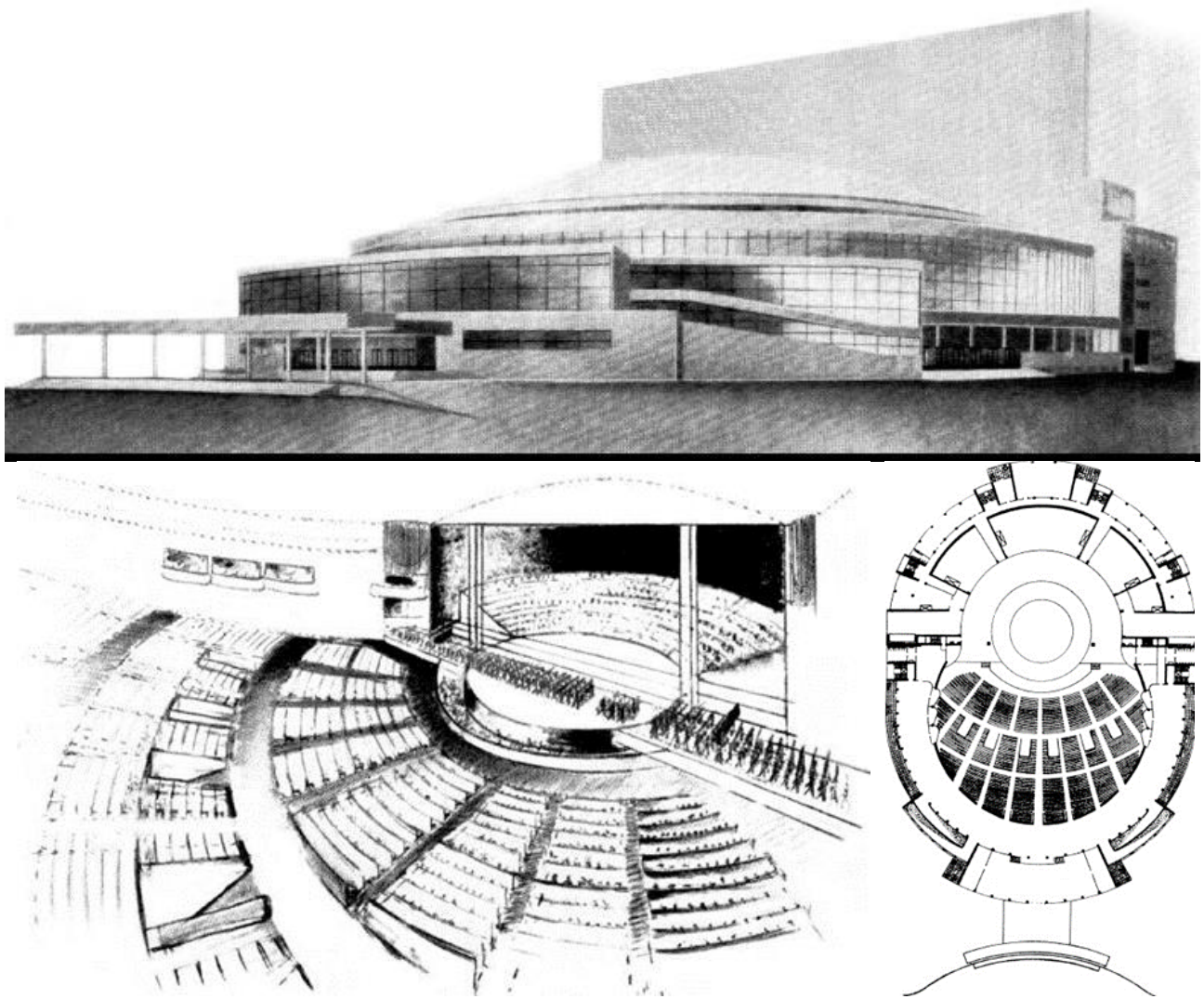

Рис.1. Конкурсний проєкт театру масового музичного дійства у м. Харкові. 1931.
Архіт. Брати В., Л. та О.Весніни. Загальний вигляд, план I поверху, інтер'єр зали для глядачів.

Наразі під час проєктування театрів важливим завданням є пошук відповідної архітектурної формули майбутнього театрального простору. Для цього науковці і архітектори-проєктувальники передбачають можливу варіативність трансформації сцени і зали для глядачів театру [9-21]. У сучасному театрі простір зали для глядачів і сцени є одним з важливих інструментів сценографії. Це поняття має різне значення для театральних працівників і архітекторів-проєктувальників. Так, для перших – це робота режисера та художника-постановника, як організаторів театрального простора, а в розумінні архітекторів – «сценографія» має більш широке значення, яке включає до себе і технологію сцени і планування місць для глядачів.

Прийоми трансформації театрального простору створюються на основі видового розкриття для глядачів стін зали розсувними воротами у ар'єрсцени або бічної стіни зали, яка одночасно є зовнішньою стіною будинку театру (проєкт сучасного мобільного театру «Глобус» Studio Andrew Todd; зала Дрезденської Вищої школи музики ім. К.Вебера; Природний театр у м. Ройтлінген, Німеччина; театр на Таганці у Москві).

В разі використання прийому трансформації театрального простору можливо основні його трансформовані частини умовно поділити на елементи зали для глядачів: партер поворотний і такий, що переміщується (блітчери), розсувні перегородки і т. ін.; верхня механізація сцени (штанкети, кран-балки і т. ін.) і нижню механізацію сцени (поворотне коло, барабан, підйомно-опускні площадки, люки-провалля і т. ін.). Крім того слід виділити збірно-розбірний портал сцени (оперні театри «Бастилія» у м. Париж та у м. Гуанчжоу, КНР), театр у м. Мост, Чехія).

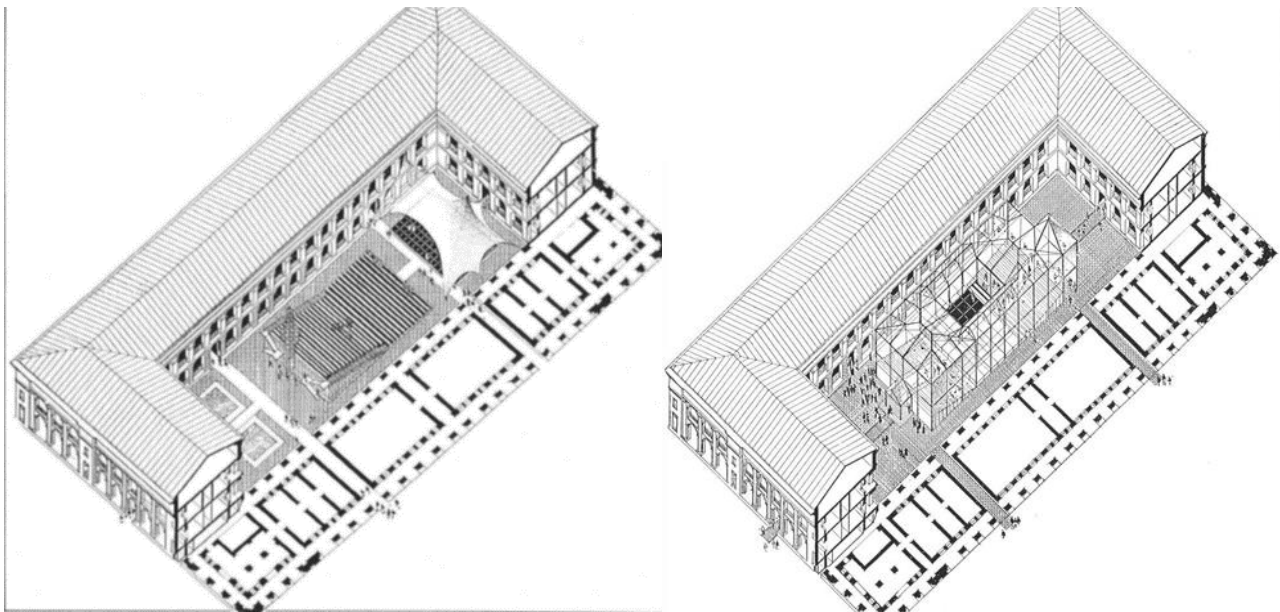
Для підсилення художньої пластики театральної постановки автори вистави і автор-архітектор передбачають можливості різноманітних комбінацій розташування місць у залі для глядачів. Це можуть бути такі схеми трансформації зали як: «сцена + амфітеатр», «сцена, яка оточена амфітеатрами» («амфітеатр, сцена, амфітеатр», «сцена-ринг»), «зала без крісел і без сцени».

Схема «сцена + амфітеатр», є класичною схемою розташування крісел у залі і передбачає улаштування сцени, яка примикає до амфітеатру з одного боку. Варіації цього рішення передбачаються в разі наявності одночасткового або двочасткового амфітеатру, який складається з підйомно-опускних площадок із місцями для глядачів перед сценою (рис 2.а).

До «сцени, яка оточена амфітеатрами», слід віднести розташування сцени у центрі зали. Необхідно визначити два варіанти такої схеми: «амфітеатр, сцена, амфітеатр» і «сцена-ринг». Перший варіант можливо сформулювати на основі двох блітчерів, які розташовані один проти одного, між якими знаходиться сцена, улаштована на подіумі або організована у вигляді ігрового

майданчика, який знаходиться на рівні підлоги зали для глядачів (рис 2.б). У такий схемі можливе улаштування сцени « дефіле», де місця для глядачів обладнуються на декількох секціях блітчерів, розташованих один проти одного, а сцена являє собою вузький довгий подіум, який розташований у центрі зали. У другому варіанті «сцена-ринг» сцена часто розташовується у центрі зали. Менш поширеним прийомом є розташування сцени уздовж одної з стін, яка повинна мати квадратну форму у плані. Сцена улаштовується на подіумі і оточена з усіх боків блітчерами-амфітеатрами. Варіант розташування блітчерів з чотирьох боків є найбільш розповсюдженим.

Схема «зала без крісел і сцени» використовується в разі симультанних постановок (від французького *simultane* - одночасний чи латинського *simul-разом, спільно; у середньовічному театрі – одночасне устаткування на сценічній площадці усіх місць дії, необхідних для вистави*), які не потребують улаштування стаціонарної сцени, а сценічне дійство можливо організувати у будь-якій частині зали. Таке сценографічне рішення застосовується не тільки у театральних постановках, а також для проведення світських раутів, балів і банкетів.

а. «сцена + блітчер + опускний амфітеатр».

б. «сцена + 2 блітчера - амфітеатра».

Рис.2. Приклад застосування трансформації зали для глядачів у проекті реконструкції Гостиного двора на Подолі у м. Києві. Архітектори: В.В. Куцевич і А.В.Мороз

Розглядаючи можливості устаткування у театральній залі різноманітних комбінацій місць для глядачів слід враховувати основні технічні засоби виконання їх трансформації. До них можливо віднести: ручну трансформацію, напівавтоматичне штабелювання крісел на спеціальних візках, устаткування

крісел на телескопічних трибунах (блітчерах), улаштування крісел на рейках, устаткування і зберігання крісел в просторах-блоках під спеціальною підлогою.

Розглянувши основні напрямки сучасної театральної трансформації залів для глядачів та сцени можливо відмітити, що складування крісел може відбуватися під авансценою або крісла опускаються у шахти за допомогою спеціального ліфта-складування, який знаходиться під сценою.

Слід відзначити, що в ході еволюції театру його сцена перетворилася в складний механізм, до якого входить величезна кількість спеціальних пристосувань, які дозволяють реалізувати задуми сучасних режисерів, архітекторів, художників. При цьому велике значення для новітньої сценографії має театральне технологічне обладнання. До нього відносяться так звані «технологічні стелі», які застосовуються у театральних залах для глядачів або для верхньої механізації сцени. На ці стелі монтується театральне технологічне обладнання (акустичні системи, постановочне освітлення, декоративні штанкети, слаботочні системи). Зала для глядачів, яка обладнана «технологічною стелею» має технологічну галерею для монтування освітлювального та акустичного устаткування.

Застосовуючи нижню механізацію сцени використовують таке технологічне обладнання: поворотне коло, накладне коло (знімно-розбірне), врізне коло, барабанне коло, обертальне кільце; люки-провалля; стаціонарні люки-провалля; пересувні люки-провалля; підйомно-опускні площадки (підйомно-опускні площадки для трансформації сцени і зали для зміни рельєфа сцени та формування амфітеатра, підйомно-опускні площадки оркестрової ями, знімно- і підйомно-опускні бар'єри оркестрової ями). Деяке зазначене технологічне обладнання вдало використовується у театрі на Подолі у Києві.

На основі вивчення зарубіжного досвіду проєктування у сучасному театрі виявлено новітні сценографічні тенденції, де застосована архітектурно-просторова концепція зали для глядачів – трансформера «Black box». Такі зали повинні мати просту геометричну форму, які нагадують прямокутну коробку, що обумовлено економічною і технологічною доцільністю. В них місця для глядачів і сцена мають можливість трансформуватися, на основі базового набору варіантів, які сприятимуть створенню новітніх сценографічних форм театральних постановок.

Висновок. Розглянувши основні напрямки сучасної просторової театральної трансформації залів для глядачів та їх сцени можливо відзначити, що отримана функціональна гнучкість дає можливість змінювати і варіювати архітектурно-планувальну організацію приміщень комплексу для глядачів та демонстраційного комплексу театрів. Про це свідчать результати досліджень докт. архіт. В.Куцевича, М.Савченка, В.Проскуракова, канд. архіт

Г.Зеньковича, І.Гуменник, докт. філос. Р.Савчука та ін. Запропоновані прийоми просторової трансформації сприятимуть підвищенню ефективності проєктних рішень театрів, взаємодії режисерів, художників і архітекторів для ведення постійної експериментальної діяльності та створення театрального простору, який володіє сприйнятливістю до формування різноманітних мистецьких театральних форм.

Список джерел:

1. Закон України «Про театри і театральну справу. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2005, №26, ст.350 (Із змінами внесеними згідно із Законами) № 342- IV ВВР, 2006, № 5461-VI ВВР, 2014, № 406-VII ВВР 2014, №911-VIII 2016, № 955-VIII ВВР, 2016. №2581-VIII ВВР, 2018, № 440-IX ВВР, 2020, № 1724-IX ВВР, 2020, № 2811, 2021, № 2811, 2022).
2. ДБН В.2.2–16:2019. Культурно-видовищні та дозвіллеві заклади. Київ: Мінрегіон України. 2019. С. 25-32, 65.
3. Зміна № 1. ДБН В.2.2–40: 2018. Інклюзивність будівель і споруд. Основні положення. Київ: Мінрозвитку громад і територій. України. 2022. С. 3-4; 6:8;11-14.
4. Проектирование театров. Справочное пособие. Стройиздат. 1990. С. 21-71.
5. Куцевич Вадим. Соціологічні аспекти вільного часу як передумови формування типології закладів дозвілля. *Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці*. Київ: НАОМА. 2014. Вип. 23. С. 95.
6. Карра А.Я. Театры под открытым небом. Проблемы архитектуры. Ст. материалы Изд-во: ВАА. 1936. Т.І, кн. 1. С. 316-323.
7. Курбас Лесь. Березіль. Київ: Вид-во: Дніпро. 1988. 518 с.
8. Куцевич, В. (2023). КОНКУРСНЕ ПРОЄКТУВАННЯ ЯК ЛАБОРАТОРІЯ АРХІТЕКТУРНИХ ІДЕЙ І ОБРАЗІВ. Збірник наукових праць «Українська академія мистецтва», (33), 25-31. <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2023-33-3>.
9. Абызов В.А., Куцевич В.В. Архитектура общественных зданий с гибкой планировкой. Киев: Будівельник. 1990. С. 37-38.
10. Куцевич В.В. Прийоми гнучкого планування громадських будівель і споруд. Українська академія мистецтва. Дослідницькі та науково-методичні праці. Київ: НАОМА. 2009. Вип. 16. С. 108-109.
11. Куцевич В.В. Новітня архітектура Парижа. Київ: Архітектура України.1991. № 6. С. 52-53.
12. Куцевич В.В. Вопросы формирования перспективных типов театров малой вместимости. Региональные проблемы архитектуры и градостроительства. Сб. научн. тр. Вып.7-8. ОГАСА, 2005. С. 122-128.

13. Савченко М.Р. Функция и форма зрительных залов. Автореф. дис. д. арх. 18: 00.02. / Моск. архит. инст. 1988. С. 21-22.
14. Проскуряков В. Архітектура українського театру. Простір і дія. Монографія. Львів : Вид-во НУ «Львівська політехніка». 2004. С. 407–460.
15. Гуменник І.В. Розвиток архітектурної типології ландшафтних театрів в Україні. Автореф. дис. к. арх. 18.00:02. НУ. « Львівська політехніка». Львів. 2019. С. 11-13.
16. Гуменник І.В. Перспективні підходи до сценографії ландшафтних театрів за допомогою сучасних технічних засобів. Міське середовище ХХІ ст. Архітектура. Будівництво. Дизайн. Міжнар. наук.–практ. конгрес. Київ. 15-18.03.2016. С. 225-226.
17. Савченко В.В. Многоцелевые зрелищные и спортивные залы. 2-е изд., перераб. и доп. Киев: Будивэльник. 1990. С. 8; 54-55.
18. Савчак Р.Н. Архітектура польських театрів України. Принципи типології та проектування. Дисертація д. філос. За спец. 191 «Архіт. та містобуд». Львів: НУ «Львівська політехніка». 2022. С. 159-169.
19. Зенькович Г.В. Сельские клубные здания. Киев. Будівельник. 1980. С. 49-59.
20. Fischer D. Babkove divadlo. Projekt. 1990. № 3. S.17.
21. Michal Hammond. Performing: Opera Houses, Theatres and Concert Halls for the Twenty-first Century. Merrel Publishing. 2006. 240 p.

References

1. The Law of Ukraine "On Theaters and Theatrical Business. Bulletin of the Verkhovna Rada (VVR), 2005, No. 26, Article 350 (Amended in accordance with the Laws) [Zakon Ukrainy «Pro teatry i teatralnu spravu. Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR), 2005, №26, st.350 (Iz zminamy vneseny my zghidno iz Zakonamy)] № 342-IV VVR, 2006, № 5461-VI VVR, 2014, № 406-VII VVR 2014, №911-VIII 2016, № 955- VIII VVR, 2016. №2581-VSh VVR, 2018, № 440-IKh VVR, 2020, № 1724-IKh VVR, 2020, № 2811, 2021, № 2811, 2022). (in Ukrainian).
2. DBN V.2.2–16:2019. Cultural and entertainment facilities. Kyiv: Ministry of the Region of Ukraine. [DBN V.2.2–16:2019. Cultural and entertainment facilities. Kyiv: Ministry of the Region of Ukraine.] 2019. P. 25-32, 65. (in Ukrainian).
3. Zmina № 1. DBN V.2.2–40: 2018. Inkluzyvny st budivel i sporud. Osnovni polozhennia. Kyiv: Minrozvytku hromad i terytorii. Ukrainy. [Change No. 1. DBN V.2.2–40: 2018. Inclusiveness of buildings and structures. Substantive provisions.] 2022. S. 3-4; 6: 8; 11-14. (in Ukrainian).
4. Proektyrovanye teatrov. Spravochnoe posobyе [Theater design. Reference manual]. Stroiyzdat. 1990, 21-71. (in Russian).

5. Kutsevych, Vadym (2014). Sotsiologichni aspekty vilnoho chasu yak peredumovy formuvannia typolohii zakladiv dozvillia [Sociological aspects of free time as prerequisites for the formation of a typology of leisure facilities]. *Ukrainska akademiia mystetstva. Doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi*. Kyiv: NAOMA (23), 95. (in Ukrainian).
6. Karra, A.Ia. (1936). Teatry pod otkrytym nebom. Проблемы arkhytektury [Open-air theaters. Problems of architecture]. *St. materyaly Yzd-vo: VAA. T.I, kn. 1*, 316-323. (in Russian).
7. Kurbas, Les. (1988). Berezil [Berezil]. Kyiv: Vyd-vo: Dnipro, 518 p. (in Ukrainian).
8. Kutsevych, V.V. (2023). Konkursne proiektuvannia yak laboratoriia arkhitekturnykh idei i obraziv. *Ukrainska akademiia mystetstva. Doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi* [Competitive design as a laboratory of architectural ideas and images. Ukrainian Academy of Arts. Research and scientific-methodological works.]. Kyiv: NAOMA (33). (in Ukrainian).
9. Abyzov, V.A., Kutsevych, V.V. (1990). Arkhytektura obshchestvennykh zdanyi s hybkoi planyrovkoi [Architecture of public buildings with a flexible layout]. Kyev: *Budivelnyk*, 37-38. (in Russian).
10. Kutsevych, Vadym. (2009) Pryiomy hnuchkoho planuvannia hromadskykh budivel i sporud [Methods of flexible planning of public buildings and structures. Ukrainian Academy of Arts. Research and scientific-methodological works]. *Ukrainska akademiia mystetstva. Doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi*. Kyiv: NAOMA (16), 108-109. (in English).
11. Kutsevych, V.V. (1991). Novitnia arkhitektura Paryzha [The newest architecture of Paris. Kyiv: Architecture of Ukraine]. Kyiv: *Arkhytektura Ukrainy* (6), 52-53. (in Ukrainian).
12. Kutsevych, V.V. (2023). Konkursne proiektuvannia yak laboratoriia arkhitekturnykh idei i obraziv. *Ukrainska akademiia mystetstva. Doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi* [Questions of the formation of promising types of small-capacity theaters. Regional problems of architecture and urban planning]. Kyiv: NAOMA (33). (in Ukrainian).
13. Savchenko, M.R. (1988). Funktsyia y forma zrytelnykh zalov [Function and form of auditoriums]. *Avtoref. dys. d. arkh. 18: 00.02. Mosk. arkhyt. ynst.*, 21-22. (in Russian).
14. Proskuriakov, V. (2004). Arkhytektura ukrainskoho teatru. Prostir i diia. Monohrafiia [Architecture of the Ukrainian theater. Space and action. Monograph]. Lviv: Vyd-vo NU Lvivska politekhniky, 407–460. (in Ukrainian).
15. Humennyk, I.V. (2019). Rozvytok arkhitekturnoi typolohii landshaftnykh teatriv v Ukraini [Development of architectural typology of landscape theaters in

Ukraine]. Avtoref. dys. k. arkh. 18.00:02. NU. Lvivska politekhnika. Lviv, 11-13. (in Ukrainian).

16. Humennyk, I.V. (2016) Perspektivni pidkhody do stsenohrafiï landshaftnykh teatriv za dopomohoiu suchasnykh tekhnichnykh zasobiv. Miske seredovyshe [Promising approaches to scenography of landscape theaters using modern technical means. Urban environment – XXI century]. Kh.KhI. st. Arkhitektura. Budivnytstvo. Dyzain. Mizhnar. nauk. prakt. konhres. Kyiv. 15-18.03., 225-226. (in Ukrainian).

17. Savchenko, V.V. (1990). Mnohotsel'nye zrelyshchnye y sportyvnye zaly [Multi-purpose theater and sports halls. 2nd ed., revised. and additional]. 2-e yzd., pererab. y dop. Kyev: Budyvǎlnyk, 8, 54-55. (in Russian).

18. Savchak, R.N. (2022). Arkhitektura polskykh teatriv Ukrainy. Pryntsypy ty polohii ta proiektuvannia [Architecture of Polish theaters of Ukraine. Principles of typology and design]. Dysertatsiia d. filos. Za spets. 191 «Arkh. ta mistobud». Lviv: NU Lvivska politekhnika, 159-169. (in Ukrainian).

19. Zenkovych, H.V. (1980). Selskye klubnyye zdanyia [Rural club buildings]. Kyev. Budyvǎlnyk, 49-59. (in Russian).

20. Fischer, D. (1990). Babkove divadlo. Projekt (3), 17. (in English)

21. Hammond, Michal (2006). Performing: Opera Houses, Theatres and Concert Halls for the Twenty-first Century. Merrel Publishing, 240 p. (in English)

Annotation

Vadym Kutsevich, Doctor of architecture, professor, Head of the department of architectural design of civil buildings and structures Kyiv National University of Construction and Architecture.

Methods of spatial transformation of modern theaters

The Law of Ukraine "On Theaters and Theatrical Business" dated 31.2005 No. 2605-IV[1], aimed at solving the problems of the development of theater infrastructure, covers the design and construction of theaters in order to provide the population with cultural objects. Based on the main provisions of the Law, the article examines the latest approaches to scenography of theaters with the help of spatial transformation of the stage and audience hall in the context of the development of demonstration and audience complexes of the modern theater.

It is known from the history of architecture that during the avant-garde period of the 20s and 30s of the 20th century, the ancient theater traditions received a second birth. Examples can be the project of the Total Theater (architect V. Gropius), as well as the competition project of the Theater of Mass Musical Performance in Kharkiv (architect brothers V., L. and O. Vesnin). In these projects, the foundations of the organization of flexible planning through spatial transformation were laid, which have not lost their relevance today.

The article examines and analyzes various modern methods of transformation of the theater space: types of opening the walls of the hall for the audience and models of transformation schemes ("stage + amphitheater"; "stage surrounded by amphitheatres", "amphitheatre, stage, amphitheater", "stage-ring"), "hall of bases of chairs and stage". The possibilities of using technological equipment in theater halls, various combinations of audience seats based on transformation (manual and semi-automatic), etc. are also given.

The author's study of foreign experience and conducted exploratory design made it possible to recommend to architects the use of the latest scenographic techniques, which are based on the implementation of the architectural-spatial concept of the "Black box" transformer audience hall. Such transformer halls have a basic set of various variants of possible transformations of the audience seats and the stage.

Keywords: architectural and planning organization of theater space; methods of spatial transformation; theater; stage; audience hall; functional flexibility of premises.